עין משפט
נר מצוה

מז א ב מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע ח"מ סי' קנט סעי' ד:
מח ג מיי' פי"ג מהל' אישות הל' יז ופי"ט הלכה כ ופי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה יא סמג עשין מח ולד ופא טוש"ע אה"ע סימן ע סעיף ה וסימן צג סעיף כה וסי' קד סעיף ג וסימן קיב סעיף ו וטוש"ע ח"מ סי' קט סעיף ג:
מט ד מיי' פי"א מהל' נחלות הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן רצ סעיף ד:
נ ה מיי' שם פ"י הלכה ז טוש"ע שם סעיף ה:
נא ו מיי' שם פי"א הל' ה ופ"ט מהל' שלוחין הלכה א סמג עשין פב טוש"מ סי' עג סעיף ח וסימן רצ סעיף טו:
נב ז ח מיי' פ"ז מהלכ' חובל ומזיק הלכה ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפה סעיף א:
נג ט מיי' שם ה"ז וסמג שם טור ש"ע שם סעיף ב:

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) ב"מ קח: כתובות פו. קי: ב) חולין מא. ג) ב"ק קיז. ד) ערכין כא. ה) ויבמות לז. (רש"ש צי"ש) ו) [עיין ב"ב קל: נדה ו:] ז) רשם.

הגהות וציונים

א] מפרש"י משמע דגרס דאימיה דזעירא דמזבנא ארעא דיתמי (רש"ש): ב] "מדידהו" צריך למחוק וכן ליתא בכת"י ורא"ש (רש"ש). וכן ליתא בדפו"ס וכשא"ר (חוץ מרשב"א): ג] כת"י צ"ל: ד] צ"ל במזיד (ב"ש. וכ"ה בכת"י): ה] כת"י דהתם נעשים: ו] "וכן" ליתא בכת"י. ובקצתם והלכה: ז] כת"י טובה (וכ"ה בתוס' דרא"ש): ח] יש להוסיף דרבי יוחנן סבר (ב"ש): ט] צ"ל שמואל (ח"ש ב"ק לט צ"א ותי' הגהות והערות שם, וכ"ה בכת"י כאן): י] באחד מהכת"י נוסף לא:

דאתו למימר להו נשרפו חיטכם בעלייה יהבי להו זוזי ליתמי אפירי אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה הוא לדידהו דזמנין דמצטרכי לזוזי וליכא דיהיב להו עד דיהבי להו פירי אמר רב אשי אנא ורב כהנא חתמינן אשטרא דאימיה דזעירא יתמא דמזבנא ארעא לכרגא בלא אכרזתא דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא: עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרי ליה קא לביש ומכסי מיתמי אמר להו כי היכי דלישתמען מיליה קאכיל ושתי מדידהו ולא אמיד אימור מציאה אשכח והא קא מפסיד אמר להו אייתו לי סהדי דמפסיד ואיסלקינה דאמר רב הונא חברין משמיה דרב אפוטרופוס דמפסיד מסלקינן ליה דאיתמר אפוטרופא דמפסיד רב הונא אמר רב מסלקינן ליה דבי רבי שילא אמרי לא מסלקינן ליה והלכתא מסלקינן ליה: אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע: מאי טעמא אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה ליה אפוטרופוס ומשום שבועה לא אתי לאמנועי: מינוהו ב"ד לא ישבע: מלתא בעלמא הוא דעביד לבי דינא ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי: אבא שאול אומר חילוף הדברים: מ"ט מינוהו ב"ד ישבע בההיא הנאה דקא נפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא דהא סמיך עליה בי דינא משום שבועה לא אתי לאמנועי מינוהו אבי יתומים לא ישבע מילתא בעלמא הוא דעבדי להדדי ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכתא כאבא שאול: תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מפני שהוא נושא שכר אמר ליה את אייתת קבא וכיילת ליה אלא אימא מפני שהוא כנושא שכר: **מתני'** המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב: **גמ'** איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר מערב מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסך אמר לך מנסך קם ליה בדרבה מיניה ואידך כדרבי ירמיה דא"ר ירמיה משעת הגבהה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך ולמאן דאמר מנסך מ"ט לא אמר מערב אמר לך מערב היינו

רש"י

נשרפו חיטכם בעלייה. שהרי קניתם במעות וכי תימא לא מצו למימר הכי דהא גבי גריעותא דיתמי אמרינן לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש לאו מילתא הוא דכיון דלענין חזרה לאו ברשות מוכר הוא לענין דליקה נמי לאו ברשותיה קיימא דהאי דגבי הדיוט מוקמינן לה ברשות מוכר לדליקה היינו טעמא בההיא הנאה דקיימא ברשותיה לחזרה: אכרזתא. שמכריזין שלשים יום קרקע פלוני יוצא לימכר בב"ד: דמזבנא ארעא. דיתמי לפיוסי כרגא דיתמי וזבנה בלא אכרזתא מפני שגבאי המלך נחוץ: מזבנינן בלא אכרזתא. לפי שאין פנאי: אמר להו. רב נחמן: כי היכי דלישתמען מיליה. וצורך היתומים הוא שיהא נראה כאדם חשוב: ולא אמיד. אינו עשיר לעשות יציאות הללו משלו ומשל יתומים הוא עושה וסתם עשיר אומדים אותו בני אדם זה ככה וזה ככה אבל עני אין אדם אומדו א"נ דלא אמיד לבני אדם שיהא עושרו ראוי ליציאות הללו: והא קמפסיד. נכסי היתומים שאינו מפרנס הקרקעות כראוי להם וקוצץ אילנות: ומשום שבועה. דרמית עליה לבסוף לא ממנע מתחלה שהרי הנאה זה: מלתא בעלמא הוא דעבד. גבי ב"ד טובת חנם היא שזה עושה לב"ד לקבל דבריהן ולטרוח לפני יתומין ואתי לאמנועי מעיקרא מלקבל עליו: מלתא בעלמא הוא דעבוד להדדי. דברי אהבה וריעות היה ביניהם ולא הנאת ממון כל כך: מתני' המטמא. טהרותיו של חברו כגון תרומה: והמדמע. תרומה בחולין של חברו ומפסידו שאוסרו לזרים וצריך למוכרו לכהנים בזול: והמנסך. יין חברו בגמרא מפרש לה: בשוגג פטור כו'. בגמרא אמר טעמא: פטור. מתשלומין: גמ' מנסך ממש. שכשך בידו לתוכו לשם ע"ז וכך היתה עבודתן: מערב. יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה: קם ליה בדרבה מיניה. לא מצי למיתני במתניתין אמזיד חייב בתשלומין דהא עובד עבודת כוכבים הוה ונסקל: דאגבהה. ע"מ לגוזלו:

תוספות

דאתו למימר להו נשרפו חיטכם בעלייה. הקשה בקונטרס וכי נשרפו יחזרו בהן כמו בזול וי"ל כיון דברשות יתמי אייקר מסתברא דברשותם נמי נשרפו וא"ת לעיל דאמר משוך פירי מיתמי אייקר היינו דרב חנילאי והדרי בהו יתמי הא רעה הוא לגבייהו דיאמרו להן הלוקחין נשרפו חיטכם בעלייה וי"ל דנעשים הלוקחים שומרי שכר כיון דיכולים לאוכלם ולעשות בהם כל חפצם כדאמרינן בהאומנין (ב"מ דף פא.) הלוקח כלי מבית האומן לשגרו לבית חמיו ונאנס בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר אלמא בחזרה הוי כנושא שכר דהואיל ונהנה מהנה: **לכרגא.** פירש בקונטרס לפיוסי כרגא דיתמי כו' משמע דלשאר צורכי היתומים בעי הכרזה וקשה דבפ' שום היתומים (ערכין דף כב.) כי פריך לרב אסי דאמר אין נזקקין לנכסי יתומין אלא א"כ רבית כו' ממתני' דשום היתומין לוקמה לשאר צורכי יתומים בר מבעל חוב לכך נראה דהכא בכרגא ומזונות וקבורה לאשה ובנות: **ולקבורה.** הא פשיטא דאין ממתינים לקבור את המת עד דמשלמי יומי הכרזה אלא הא קא משמע לן דאם לוו לצורך קבורה מוכרין בלא הכרזה ופורעין: **הלכה** כאבא שאול. אומר ר"ת דכן הלכה אע"ג דקיימא לן (עירובין סב:) דמשנת ראב"י קב ונקי ובברייתא קתני נמי וכן הלכה כדבריו אין למידין הלכה מפי תלמוד וכן מוכיח בהכותב (כתובות דף פח:) דמוקי פלוגתייהו דר"ש ורבנן בפלוגתא דאבא שאול ורבנן ורבי שמעון כאבא שאול ובכולהו לישני דהתם רבי שמעון כהלכתא ואומר רבינו חיים דלא מחייבינן אפוטרופא לישבע אלא דלא עיכב כלום משלהם אבל לא מישתבע שלא פשע דאפי' ודאי פשע פטור כדאמרינן בפרק ד' וה' (ב"ק דף לט.) גבי שור של יתומים שנגח דגבי מעלייתא דיתמי דאי אמרת מעלייתא דאפוטרופא ממנעי ולא עבדי ולר' יוסי בר' חנינא נמי דאמר מעלייתא דאפוטרופוס חוזרין ונפרעין מיתומין לכי גדלי והרב רבי שלמה בר יוסף מוורדון הביא ראיה דאפשיעה חייב דאמר בהמפקיד (ב"מ דף מב:) גבי תורא דלא הוה ליה ככי ושיני ומת נימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה משמע הא לאו הכי חייב ולא שייך ממנעי ולא עבדי אלא דוקא התם שלא נתמנו כל עיקר אלא כדי שישלמו ולא בשביל ריוח היתומין אלא לתקנתא דשאר אינשי דלא ליתזקי אבל אפוטרופא שנתמנה לצורך היתומים לא ממנע בשביל מה שמשלם כשפשע לכ"ע אי משום דעבד ליה דניחא נפשיה אי משום דנפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא וגבי שבועה דווקא פליגי ומיהו נראה דודאי אי פשע חייב לשלם לכ"ע אבל כל כמה דלא ידעי' אי נאבד כלום אין ראוי להשביעו על דבר זה בלא טענה כדאמרינן בירושלמי דפירקין קאתיא דרבי יוחנן דאמר משל יתומים כרבנן ודרבי יוסי בר' חנינא דאמר מעליית אפוטרופא כאבא שאול אתיא דרבי יוחנן כרבנן בתמיה אפילו יסבור כאבא שאול בעי איניש מיתן זוזי בגין דמיתקרי מהימן אבל גבי שור יתומין דלא הועמד אפוטרופא לנאמנות אלא לשמור שלא יגח ודרבי יוסי ברבי חנינא כאבא שאול אפילו יסבור כרבנן אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין פי' רוצה לשלם כשיפשע ואינו רוצה שישביעוהו בחנם: **מנסך** קם ליה בדרבה מיניה. ומטעם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרות של חבירו אין לחייבו דמהאי טעמא לא מחייבינן ליה טפי אלא כאילו הוא היזק ניכר וא"ת ולשמואל מ"ש מדאמרי' בריש אלו נערות (כתובות דף ל:) ומודה ר' נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חברו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור חלב וי"ל דסבר שמואל דהגבהה לצורך ניסוך היא טפי דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה אבל התם אפשר לאכילה בלא הגבהה דאי בעי גחין ואכיל והכי מפליג התם בין ההיא להא דאמר רמי אבין גבי שבת זרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראים בהליכתו פטור דעקירה לצורך הנחה היא משום דאי אפשר להנחה בלא עקירה וקסבר שמואל דניסוך נמי דומה לדר' אבין ור' ירמיה ורב דהכא סברי כאידך שינויא דהתם דמחלק בין זורק חץ לגונב חלבו משום דזורק חץ אי בעי להדורי לא מצי מהדר הכא מצי מהדר וגבי ניסוך נמי כיון דמצי מהדר

תוספות רי"ד

ורשב"ג כרבן ולקמן פסקי' הלכה כאבא שאול: ההוא דהוה בשבבותיה [illegible]

ליקוטי רש"י

לכרגא. לפרוע למלך כסף גולגלת דיתמי [כתובות פז.]. אכרזתא. ב"ד היורדין לנכסי יתומים למוכרן שמין הקרקע ומכריזין ל' יום כל הרוצה ליקח יבא ויקח [ערכין כא:]. כדאמרי' בערכין (כב:) שום היתומין שלשים יום [ב"מ טז.]. ומכריזין שיש כאן קרקע למכור ואם בא זה וקיבלה ביותר ממה ששמוה אחרים מוסיפין אותה בידו לאחר שכלו ימי הכרזה [שם לה:]. ולמזוני. מזון האשה והבנות והיתומים [כתובות שם]. למזון אלמנה והבנות שב"ד מוכרין בנכסי יתומין. ולקבורה. לקבור את המת [ב"מ קח:]. לקבורת המת או היתומים. מזבנינן. נכסי דיתמי [כתובות שם]. בלא אכרזתא. וכיון דמשום רווחא דיתמי לא משהינן למילתא פן יכעוס שוטר המלך וכן חסרון מזונות ולמיקן המת [ב"מ שם]. שאין שהות וממתון לדבר [כתובות שם]. והמדמע. תרומה בחולין של חבירו למדל להו דמיבעי ליה לזוזינהו לכהן כדמי תרומה דהיינו בזול דלא חזי אלא לכהנים [חולין מא.]. דהפחית דמי החולין [ב"ק קיז.]. והמנסך. יין של חבירו לעבודת כוכבים [חולין שם]. ואסרו בהנאה הואיל ועביד מעשה בגופיה דיין [ב"ק ה.].
[המשך בסוף המסכת]

יהבו להו זוזי ליתמי אפירי אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש [illegible]

היינו מדמע ואידך קנסא הוא ומקנסא לא ילפינן ולמאן דיליף קנסא מקנסא כל הני למה לי צריכא דאי תנא מטמא אי תרומה הוה אמינא משום דקא מפסיד לה לגמרי ואי מטמא חולין [א]משום [י]דאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל אבל מדמע אימא לא ואי אשמעינן מדמע משום דשכיח אבל מטמא דלא שכיח אימא לא ואי אשמעינן מטמא ומדמע משום דלא קם ליה בדרבה מיניה אבל מנסך דקים ליה בדרבה מיניה אימא לא קא משמע לן כדרבי ירמיה ולהא [כ]דתני אבוה דר׳ אבין בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע כל הני למה לי צריכא דאי אשמעינן מטמא משום דלא קים ליה בדרבה מיניה אבל מנסך דקים ליה בדרבה מיניה אימא לא ואי אשמעינן מנסך משום דקא מפסיד ליה לגמרי אבל מטמא דלא מפסיד ליה לגמרי אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דהפסד מרובה אבל מדמע דהפסד מועט אימא לא צריכא אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מאי טעמא [ג]היזק שאינו ניכר שמיה היזק ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו אי הכי אפילו במזיד נמי השתא לאזוקי קא מכוין אודועי לא מודע ליה ור׳ יוחנן אמר [ד]דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור מאי טעמא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק[ד] ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני תנן[ה] הכהנים שפגלו במקדש מזידים חייבין ותני עלה [ו]מפני תיקון העולם ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה הכי נמי קאמר [ז]מזידין חייבין הא שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מתיב רבי אלעזר [ח]העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים[ט] ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי לחייב הוא מותיב לה והוא מפרק לה [י]פרה שהכניסה לרבקה על מנת שתינק ותדוש מי חטאת ששקל בהן משקלות והאמר רבא מי חטאת ששקל

רש״י

היינו מדמע. שמערב בהיתר דבר האוסרו וכיון דשמעינן דקנסוהו רבנן ה״ה דילפי׳ מיניה למנסך ולא אצטריך למתנייה אבל השתא דמנסך ממש איצטריך למתניי׳ דלא תימא קם ליה בדרבה מיניה ופטור: [קנסא הוא]. מטמא ומדמע דבמזיד חייב קנסא הוא דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק: וקנסא מקנסא לא ילפינן. דהא לאו דינא הוא והיכא דקנוס קנוס והיכא דלא קנוס לא קנוס ולהכי אצטריך מנסך: ולמאן דיליף קנסא מקנסא. היינו רב דאמר מנסך ממש דאילו מערב לא אצטריך דילפינן ממדמע אע״ג דקנסא הוא: כל הני. דמתני׳ למה לי ליתני חדא ונילפא אידך מינה: משום דקא מפסיד לה לגמרי. דלא חזיא תו לאכילה: דאסור לגרום טומאה. מפני פרושים שאוכלין חוליהן בטהרה ומשום דעבד איסורא קנסוהו: מדמע. לא מפסיד לגמרי דהא חזי לכהנים וזבני מיניה בזול: משום דשכיח. דעביד ובמילתא דשכיח עבוד רבנן תקנתא[א] כי היכי דלא נעביד: כר׳ ירמיה. דמדאגבהה קנייה: למה לי. כיון דתנן מנסך בתרתי דרישא כ״ש מדמע[ג] דליכא למימר דקם ליה בדרבה מיניה: מנסך. מפסיד לגמרי שאוסרו בהנאה אבל מטמא [ג] אע״ג דמפסיד ליה לגמרי לענין שהוא עצמו אינו יכול לאכול אבל חזי הוא עדיין להסקה או למאכל בהמה דאפי׳ מטמא תרומה חזי להסקה[ט] או לבהמת כהן[י]: מטמא איכא הפסד מרובה דלא חזיא תו לאכילה: שמיה היזק. ובהיזק לא חילקה תורה כשהוא בא מידי אדם עצמו בין שוגג למזיד כדאמרינן בהחובל (ב״ק דף פה:) פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד: היזק שאינו ניכר. כגון הני דמתניתין שלא נשתנו מכמות שהיו: כדי שיודיעו. שטימא או דימע דאי מחייבת ליה לא אתי מודע להו לבעלים ואכלי איסורא: לצעוריה קא מכוין. דאי לאו להקניטו בא ולהודיעו למה לו דעבד: הכהנים שפגלו. קרבנות ששחטום וחשבו לאכול מהם חוץ לזמנם ולא הורצו לבעלים: מזידין. שידעו שפסולים בכך: חייבין. לשלם דמיהם לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים ואי נמי נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש: מפני תקון העולם. קס״ד דה״ק חייבין מפני תקון העולם שלא ירגילו בכך: שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעיא ליה. דהא חייבין דמזיד דינא דאורייתא הוא ותיקון העולם אפטורין הוא דשייך למיתני כדי שיודיעו: הא שוגגין פטורין. דמתני׳ לא תני שוגגין פטורין בהדיא ברישא ואי נמי תני תיקון העולם לא[י] ארישא קאי: מי חטאת. דפרה אדומה וכן פרה עצמה נפסלין במלאכה דכתיב (במדבר יט) אשר לא עלה עליה עול[כ] ובמי חטאת כתיב למשמרת למי נדה ותניא בספרי[ל] מה ת״ל שיכול אין לי שתהא מלאכה פוסלת אלא בפרה ומנין אף במים ת״ל למשמרת למי נדה כלומר שיהיו משומרות לכך ולא לדבר אחר: פטור מדיני אדם. לשלם: וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם לרשעים[ם] שנתכוין להפסיד את ישראל: לרבקה. למקום אסיפת הבהמות וקישורן כמו כעגלי מרבק (מלאכי ג׳): כדי שתינק. את אמה: ותדוש. בתבואה עם השאר דתשלומין ליכא אמעשה ידיו דאמר לטובה הכנסתיה שתינק ופסולה לא הוי אלא מחמת מחשבתו שנתכוין אף שתדוש וגרמא בניזקין פטור[י] דאמחשבה לא מחייבינן ליה[י] דפסולה מחמת מחשבה הוא כדאמר (פסחים כו:) עובד דומיא דעבד דניחא ליה: ששקל

תוספות

מהדר חייב א״נ קסבר[י] דאפשר לנסך בלא הגבהה ולא דמי לעקירה והנחה דשבת א״נ אפשר דרבי ירמיה פליג אדרבי אבין וכן משמע דאמר במרובה (ב״ק דף ע:) דאמר ליה זרוק גיטתיך לחצרי ותקני לי גיטתיך ופריך מדמטי לאויר חצרו קנה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דנייח ומשני באומר לא תקני לי גיטתיך עד שתנוח והיינו דלא כרבי אבין דלרבי אבין לא צריך לאוקומי הכי דעקירה צורך הנחה היא וכן משמע בהגוזל בתרא (שם דף קח.) דקאמר בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע חזרו לומר אף המנסך ומפרש מעיקרא סבר כרבי אבין ולבסוף כרבי ירמיה ועוד י״ל דטעמא דשמואל אף ע״ג דהגבהה לאו צורך דניסוך הוא אפי׳ הכי פטור כיון דאשעת ניסוך לא מחייב דקים ליה בדרבה מיניה אשעת הגבהה נמי מיפטר דאמר לו הרי שלך לפניך כמו תרומה ונטמאת[ס] דכמו דאם נסכו אחר אומר לו הרי שלך לפניך הכי נמי כי ניסך ליה איהו אע״ג דמנסך ליה בידים כיון דקים ליה בדרבה מיניה ורב סבר כיון דבשעת הגבהה לא שייך למימר דקים ליה בדרבה מיניה יש לחייב מחמת הגבהה אכל מה שיעשה בידים אחרי כן אע״ג דההיא שעתא קים ליה בדרבה מיניה:

משום דקא מפסיד ליה לגמרי. הך סוגיא כר׳ יוחנן דאמר היזק שאינו ניכר אינו היזק דלחזקיה הוה ליה לאצרוכיה לפטורא:

בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך. בהגוזל בתרא (שם קח.) כתובה אפכא וחו אחת מסוגיות הפוכות[ע]:

שלא יהא כל אחד ואחד כו׳. הקשה ה״ר אפרים הא דתנן בפרק עד כמה (בכורות דף כח:) דן את הדין טימא את הטהור מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואמאי והא שוגג הוא ומאן[פ] דמוקי לה כר״מ דדאין דינא דגרמי ניחא דלקמן[פ] קנים ר״מ שוגג אטו מזיד אבל למאן דמוקי אפילו כרבנן (א) ובנגע בהו שרך קשה לר׳ יוחנן אמאי חייב ומיהו לחזקיה אתי שפיר דלא שייך למיפטריה כדי שיודיעו ותירץ דהתם פשע דמה היה לו לטמאותה כדי להחזיק דבריו והוי כמו מזיד דהכא וא״ת בטיהר את הטמא שעירבו עם פירותיו לפטור לחזקיה כדי שיודיעו ויש לומר דאין רגילות שיחזור מהוראתו אלא ע״י אחרים הלכך לא חיישינן[ל]:

ותני עלה מפני תיקון העלם. גרוב ספרים גרסינן במתניתין הכהנים שפיגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין[ם] ופריך משום דמשמע ליה דמפני תיקון העולם דקתני בברייתא קאי אמזידין חייבין דקתני לבסוף והכי איתא בתוספתא [פ״ג] בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע בשוגג פטור מזיד חייב מפני תיקון העולם הכהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין מפני תקון העולם וקשה דמרישא דהמטמא והמדמע והמנסך דקיימי בהו הוה ליה למיפרך לכך נראה דלא גרסינן במתני׳ שוגגין פטורין וברייתא דהכא לאו היינו דתוספתא דהתם שהבאתי ומפני[י] תיקון העולם אדיוקא קאי וכה״ג משני לקמן (דף נה:) אחטאת גזולה שלא נודעה לרבים:

העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת. מעובד דומיא דעבד דרשינן דעלה עליה זכר פסולה אע״ג דממילא כיון דניחא להו לבעלים וה״ה דכי עביד חבירו בידים וניחא ליה לאותו שעושה[ק] דמיתרמי נמי מעובד מ״מ:

בדיני אדם נמי ליחייב. וא״ת והרי גורם אזן פרתו של חבירו דפטור כדאמר בפ״ב דזבחים[ר] (כה:) ובהגוזל קמא (ב״ק נה.[ש]) משום דכולהו שוורין לאו לגבי מזבח קיימי ופריך התם מהך דהעושה מלאכה משמע דוקא מלאכה דלא מינכר היזקא ומשני דנקט מלאכה לרבותא דאע״ג דלא מינכר מיחייב בדיני שמים ונראה דהאי דפתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי לא עביד ליה אלא כהיזק שאינו ניכר: הא

עין משפט נר מצוה

נד א מיי׳ פט״ו מהל׳ טומאת אוכלין הלכה ט:
נה ב מיי׳ פ״ו מהלכות חובל ומזיק הלכה א ג טוש״ע ח״מ סימן שפה סעיף א [וברב אלפס ב״ק פ״ח דף ג ע״ג ובהרא״ש שם סימן א]:
נו ג מיי׳ שם הל׳ ט:
נז ד מיי׳ שם הלכה ב ועי״ש בכ״מ:

תוספות רי״ד

ואפסק אמוראי סככינן. כתב ר׳ יצחק ז״ל והני מילי בטענת שמא אבל בטענת ברי משבעינן ליה כגון דגדלי יתמי וטענו טענת ברי עליך ואתו כפר כגון דאי ודאי משתבע הדבר טעם הן דרקא האפוטרופסין פטורין שהוא בלא טענת ודאי ואלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאפוטרופסין וכו׳ ואמר מאי שלא בטענה (בטענת) הא׳ אלא בטענת ספק אבל בטענת ודאי הרי הוא ככל אדם ואינו נפטר משבועה: (מתני׳) המטמא והמדמע וכו׳. פי׳ טימא תרומתו של כהן הפסידה לגמרי דהא לא חזיא לאכילה או טהרותיו של חבירו שהן חולין ואוכל חולין בטהרה וגורם לו למכרן בזול לטמאים שיאכלום בימי טומאתם: ומדמע. שהוא כערב תרומה בחולין וגורם לו שצריך למוכרן לכהנים בזול בדמי תרומה: ומנסך. רב (אשי) אמר מנסך ממש. שהגביה בכלי של יין ונסך ממנו לשם עבודת כוכבים ואסר כולו בהנאה: ושמואל אמר מערב. שלקח יין נסך וערבו ביינו של ישראל ואסר. ורב דאמר מנסך ממש אע״ג דקם ליה בדרבה מיניה סבר לה כר׳ ירמיה דאמר משעת הגבהה הוא דקנייה ונתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך דלכך אינן באין כאחד וחייבין לשלם כל אלו אם עשה בשוגג פטור ואם עשה במזיד חייב: הכהנים שפגלו. הקרבן כגון שחשבו א׳ שעשו אחת מעבודות הדם או קבלה או הולכה או זריקה על מנת לאוכלו חוץ לזמנו או חוץ למקומו אם היו מזידין שידעו שהקרבן נפסל בכך חייבין ואם היו שוגגין פטורים מלשלם הקרבן לבעלים. אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מ״ט היזק שאינו ניכר שמיה היזק. וקי״ל אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד: ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו. שטימא או דמע דאי מחייבין ליה לא מודע ליה ואכיל איסורא: ור׳ יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני: פי׳ אע״ג דלאו שמיה היזק גדול הוא מגרמא דניזקין דאפילו מאן דאמר גרמא בניזקין פטור הכא מיחייב כיון שעשה מעשה בידים אבל גרמא ליכא מעשה בידים וכל הני דמתני׳ מטמא ומדמע ומנסך ומפגל מעשה [illegible] שוחט חורק באותו הדיבור ופוסלו בידים. ובפרקין דלעיל אמרן אמר אביי נקיטינן טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו מאי טעמא היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק וקנסא דרבנן רבנן לבריה לא קנסו רבנן ויש ללמוד מכאן דאע״ג דדנינן דינא דגרמי כדאמרינן בפ׳ הגוזל ומאכיל אם מת קודם ששילם בנו פטור מלשלם א) שהרי היזק שאינו ניכר הוא גדול מגרמא ואפי׳ הכי [illegible]

מסורת הש״ס עם הוספות

א) [שוטה ל: נדה ו:], ב) ב״ק קיז. ע״ש, ג) [לעיל מא. מד: מ״ק יג. בכורות לה. ב״ק ה.], ד) עי׳ תוס׳ לעיל מא. ד״ה בהיזק וב״ב ב: ד״ה וחייב, ה) לקמן נד: וש״נ, ו) [תוס׳ פ״ג ה״ג], ז) ב״ק ט. ולח., ח) עי׳ ר״ש כלאים פ״ז משנה ד ה, ט) שבת כה., י) עי׳ תוס׳ שבת כה. ד״ה כך, כ) סוטה מו., ל) חקת פי׳ קכד, מ) [ושמואל א מח], נ) ב״ק ס., ס) לקמן עמוד ב, ע) [עי׳ תוס׳ מנחות נח: ד״ה ואיבא דאמרי, ודע דבתוספתא דגיטין פ״ג תניא כמו דאיתא בב״ק] אמנם התוס׳ לקמן ד״ה ותני העתיקו התוספתא כמו דאיתא הכא (רש״ש), פ) עמוד ב, צ) [ועי׳ תוס׳ סנהדרין לג: ד״ה שעיקן], ק) עי׳ תוס׳ ב״ק צח. סוד״ה הא, ר) [לא נמצא מזה כלום בכל מסכת זבחים], ש) ושם.

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה שלא וכו׳ אפי׳ כרבנן ובאגע בהו שרץ:

הגהות וציונים

א] יש להוסיף דקנסא (דפו״ר): ב] רש״ש מגיה מטמא, ועי׳ פנ״י ובאורת המים: ג] בדפו״ ובכת״י ״מנסך. מפסיד לגמרי שאוסרו בהנאה אבל מטמא אפי׳ תרומה חזיא להסקה או לבהמת כהן:״ והס״ד, ואריכות הלשון נוספה ללא צורך כנראה בדפוס וניצא השלישי: ד] ״לא״ נוסף ע״פ מהרש״ל, ועי׳ מגדל דוד והג״ר שמחה מדעסוא: ה] דפו״ס פורענות של רשעים: ו] ״וגרמא בניזקין פטור דאמחשבה לא מחייבינן ליה״ נראה דמקומו בסוף הדבור (באורת המים): ז] צ״ל קבברי (דבש תמר, באורת המים): ח] כת״י ולמאן: ט] בכת״י נוסף ולפי זה צריך ליזכר דפריך: י] צ״ל ושני (דפו״, וכן בכת״י וכשני דתיקון):

ליקוטי רש״י

היזק שאינו ניכר. דהא בעיניה הוא [ב״ק ה.]. דאין היזק ניכר בגוף הפירות [illegible]. לא שמיה היזק. לחייב נכסיו מן התורה [illegible] להוציא אפילו לדידיה מדאורייתא [בכורות לה.]. מזידין חייבין. לשלם לבעלים דמי קרבן [מנחות מט.]. (המשך בסוף המסכת)

השק שלמה על תוס׳ רי״ד

א) נראה דר״ל [illegible]

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהל' שכנים הלכה ז ועיין בהשגות (סמג עשין פב) טוש"ע ח"מ סי' קנט סעיף ג וסי' קס סעיף א:

גמרא

נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריות' (א) טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק ואימא (ב) מחיצה פלוגתא כדכתיב (א) ותהי מחצת העדה וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחו אלמא היזק ראיה שמיה היזק אי הכי האי שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מבעי ליה אלא מאי גודא בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אי תנא אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא קמ"ל כותל: בונין את הכותל באמצע וכו': פשיטא לא צריכא דקדים חד ורצייה לחבריה מהו דתימא מצי א"ל כי איתרצאי לך באוירא בתשמישתא לא איתרצאי לך קמ"ל והיזק ראיה לאו שמיה היזק (סימן גינה כותל כופין וחולקין חלונות דרב נחמן) ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה והא וכן קתני אגויל וגזית ת"ש כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני ודקארי לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ת"ש כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ש"מ היזק ראיה שמיה היזק הזיקא דרבים שאני ודיחיד לא ת"ש אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה הא יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן ד' אמות ותני עלה מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן כדי שלא יאפיל הזיקא דבית שאני תא שמע דאמר רב נחמן אמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי (ג) תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית דאיצטנע

רש"י

קידש. את התבואה אם הוסיף מאתים לישנא דקרא נקט פן תקדש (דברים כב): וטעמא דרצו. לבנות כותל (ד) למדעת שניהן הוא דחייביה חכמים שיעו בין שניהן ולקמן פריך כשרצו מאי הוי ליהדרי בהו אבל לא רצו שניהן שהיה אחד אומר דייה לחלקה במסיפס של יתידות עלים תקועים בארץ נמוכים לא כייפינן ליה ואין זה יכול לומר לו איני חפץ שתראה עסקי: פלוגתא. חלוקת חצר שהושוו דעתם לחולקה וכגון שלא היה בה ח' אמות כדי לזה וכדי לזה שאין האחד יכול לכוף את חבירו לחולקה ולהכי תני שרצו שכיון שרצו לחולקה בונין כותל אבנים על כרחם ואם בא האחד לומר אי אפשי בגיזה זו אלא מסיפס בעלמא אין שומעין לו משום היזק הראיה: הוה אמינא במסיפס בעלמא. מירי מתני' דאיהו נמי מחילה איקרו ורצו דקתני אחלוקה קאי וכשאין בה דין חלוקה קמ"ל כותל ורצו דקתני משום כותל דאי לא רצו פלגי לה במסיפס: דרצייה חד מינייהו לחבריה. ביקש ממנו לחולקה במחילה: מהו דתימא א"ל כשנתרציתי לך. במחילה מחילה דקה נתרציתי ולמעוטי באוירא כגון של נסרים שהיא דקה והיזק ראיה אין בה או תמשוך עובי הכותל בחלקך חוץ מדבר מועט אבל לבנות כותל אבנים עב למעוטי נמי תשמישתי לא נתרציתי: אסור לאדם שיעמוד כו'. שלא יזיקנו בעין רעה: והא וכן קתני. דמשמע תרוייהו חד טעמא הוא גינה וחצר: מחייבין אותו. והכא לא קתני רצו אלא על כרחו: נפל שאני. שכבר נתרצו הראשונים בכותל: ודקארי לה מאי קארי לה. וכי לא ידע דנפל שאני: סיפא איצטריך ליה. כלומר הוא הדין נמי מעיקרא והאי דקתני נפל משום סיפא לאשמועינן דיותר מד' אמות אין מחייבין ואע"פ שהראשון היה גבוה יותר לא מחייבין ליה: כופין אותו. כל אחד מבני החצר לתת חלקו בבנין: בית השער. שבונים כותל נגד השער עגול סביב ועושין באותו היקף פתח קטן מן הצד משום היזק ראיית בני רה"ר שלא יראו תוך החצר: הזיקא דרבים. שכל בני רה"ר מסתכלין שם: אין חולקין. אין האחד כופה את חבירו לחלוק: החלונות. אחד מבני השותפין הבונה כותל בחצר כנגד חלונותיו של חבירו בין מלמעלה וכו' אם הכותל גבוה יותר מן החלונות צריך להגביה למעלה מהן ד"א כדמפרש ואזיל כדי שלא יסמוך על כותלו ויצפה ויראה בחלונותיו של חבירו: בין מלמטה. אם הכותל נמוך מן החלונות צריך להשפילו מהן ד"א כדי שלא יעמוד על עובי כותלו ויראה: ומכנגדן. צריך להרחיק את הכותל מן החלונות ד' אמות כדי שלא יאפיל: הזיקא דבית שאני. שאדם עושה בביתו דברי הצנע: מעקה גבוה ארבע אמות. כדי שלא יראה בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו: ולא ידענא בהי עידנא דקא אתית. להשתמש בגגך: דאיצטנע

תוספות

נתיאש הימנה ולא גדרה. דוקא נתיאש אבל לא נתיאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לשם אלקטנו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו הוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו אפילו הוסיף מאתים מותר והטעם יש לפרש משום דכתיב (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה:

וחייב באחריותו. אע"ג דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק (גיטין נג.) נראה לר"י דהאי חשיב היזק ניכר שהרי ניכר הוא שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשדה ומטמא אע"פ שרואין השרץ על הטהרות לא חשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר דה"נ הוי היזק שאינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא (שם) שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למיחש להכי שבעל הכרם נמי מפסיד ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב:

ואימא מאי מחיצה פלוגתא. מפרש ר"י משום דעל לשון גודא יש כמה קושיות כדפריך בסמוך לפיכך דוחק לפרש מחיצה פלוגתא אע"ג דבכל מקום הוי מחיצה גודא:

וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחו. לקמן מוקי לה כשאין בה דין חלוקה ותימה לר"י דאמאי נקט תנא דמתני' באין בה דין חלוקה וקתני רצו לא ליתני רצו ולאיירי בשיש בה דין חלוקה ותי' דקמ"ל דס"ד בשאין בה דין חלוקה דמצי למימר כי (ה) איתרצאי לך לחלוק ע"מ שלא לעשות גודא אבל על מנת לעשות גודא לא איתרצי לך. ויש ספרים דמקשין ומתרץ כן להדיא בשילהי שמעתין:

הוה אמינא במסיפס בעלמא. פי' ורצו דקתני אמסיפס ואע"ג דבלאו רצו נמי עושין מסיפס בעל כרחם כדמוכח בסמוך דקאמר מאי לאו בכותל לא במסיפס היינו מסיפס גרוע אבל כי רצו עושין מסיפס מגויל וגזית כמנהג המדינה ומקרי מסיפס לפי שהוא מלא חלונות כדפי' בערוך ואינו מגין מהיזק ראיה א"נ לפי שאינו גבוה י' כדמוכח לקמן גבי גג הסמוך לחצר דאמר ר"נ עושה לו מעקה גבוה י' ופריך למאי אי להיזק ראיה ד"א בעינן ואי לנתפס כגנב במסיפס סגי ובקונטרס פי' דרצו דקתני אחלוקה קאי ותימה דהא אסיק דמחיצה היינו גודא דאי פלוגתא לחצות מיבעי ליה ועוד היכי מצי למימר דה"א במסיפס בעלמא הא שמעינן ליה מסיפא דקתני אבל בזמן שניהם רוצים אפילו פחות מכאן יחלוקו והיינו לכל הפחות במסיפס ועוד היכי הס"ד במסיפס בעלמא הא בהדיא קתני במתני' גזית וגויל:

בונין את הכותל באמצע פשיטא. למ"ד גודא פריך כמו כל הנך פירכי דלקמן דכשהקנו לעשות גודא כך הקנה זה כמו זה ופשיטא דבאמצע אבל למ"ד פלוגתא איצטריך למימר סד"א דמשום היזק ראיה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל כך:

תא שמע וכן בגינה. לקמן מסקינן דה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי הלכך דייק שפיר דהיזק ראיה שמיה היזק:

גינה שאני כדרבי אבא וכו'. וא"ת ומהאי טעמא יתחייב נמי לגדור בבקעה ויש לומר דשאני גינה שמגדלין בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה אבל בקעה אינה עומדת בקמותיה אלא חדש אחד בשנה ולא מיחייב לגדור אבל אסור לעמוד בשעה שעומדת בקמותיה וא"ת ולמ"ד פלוגתא כיון דאשמועינן דאפילו בחצר שמיה היזק כל שכן בגינה ואמאי איצטריך תו למיתני וכן בגינה וי"ל דאיצטריך וכן בגינה למיתני משום גויל וגזית:

נפל שאני. שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר ולא למדו ליזהר זה מזה:

ודקארי לה מאי קארי לה. כלומר פשיטא דנפל שאני ואדרבה היה לו להוכיח מדקתני ונפל מכלל דבעלמא לא שמיה היזק:

הזיקא דרבים שאני. ואע"ג דלקמן משמע דאיירי בחצר שאינה סמוכה לרה"ר מ"מ איכא היזקא דרבים דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם כדאמרי' לקמן ורשב"ג אע"ג דלית ליה האי טעמא דזימנין דדחקי רבים מ"מ מרחוק יכולין לראות לפנים ולכך לא פליג אלא אבית שער אבל בדלת מודה דכופין אותו לבנות:

מאי לאו בכותל. תימה ויהא בכותל דילמא הכי פי' אין חולקין את החצר אפי' האחד רוצה לבנות את הכותל בתוך שלו עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד הא אם יש בה ד' אמות לכל אחד חולקין אם רצה לכנוס ולבנות בתוך שלו וי"ל דחולקין משמע באמצע דאי אשמועינן כדפי' הוה ליה למיתני אין עושין כותל בחצר עד שיהא כו':

שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג כו'. תימה אמאי לא מייתי מדתניא לקמן (דף ו:) שתי חצירות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה אלא מסייע מלמטה ובונה אלמא שמיה היזק:

רבינו גרשום

(התחלה בעמוד א)

כותל חצר שבין שני חצירות שנפל אם א' מהן מעכב מלבנותו מחייבין אותו לבנותו בעל כרחו עד שיהא גבוה ד"א דלא מצי איניש לאסתכולי דרך הליכתו עד שיהא גבוה ד' אמות אלמא משום היזק ראיה הוא. ומשני דהיכא דנפל שאני הואיל דהוה מעיקרא הכותל בדין הוא דמחייבין אותו עד ד' אמות דפחות מכן לא מצי למיבניה דהכי שמה מחיצה אבל גבי מתני' שלא היה מעולם מחיצה אין מחייבין המעכב: ודקארי לה מאי קארי לה. כלו' המקשה שהיה מקשה קושי' זו אמאי מקשה לה. וכי לא היה יודע דהיכא דנפל שאני ומה ראה להקשותה. ומשני לעולם כשום קושיא מייתינן לה משום דהוא בסיפא איצטריך ליה למיתני' בלשון קושיא דקתני סיפא מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות גבוה כדמעיקרא אלמא ש"כ משום היזק ראיה הוא ומש"ה אין מחייבין אותו אלא כשיעור שאינו יכול לראות. והמתרץ כתרץ [לעולם] כדמעיקרא נפל שאני. והאי דאמר עד ד' אמות דבהכי הוא דין מחיצה ולא משום היזק ראיה: ת"ש בתים הפתוחים לחצר וחצר פתוח לרה"ר תפל בית שער החצר. וכל בני החצר נתרצו לבנות. [כופין לא' מבני החצר הבכבב לבנות בית שער ודלת [illegible] משום היזק ראיה [illegible] היזק דרבים שאני. אבל היכא דאיכא היזק ראיה דיחיד לא שמיה היזק: ת"ש קתני מתני' אין חולקין את החצר. האחין שבאו לחלוק בנכסי אביהן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה [illegible] וכשהן חולקין מאי לאו בכותל בעלמא [illegible] משום היזק ראיה: לא במסיפס בעלמא. חולקין דאע"ג דזה יכול לראות בזה: ת"ש חלונות שיש להם היזק כדאמר לקמן מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות כלומר אם רוצה זה בעל חצר שהחלון פתוח בחצירו לבנות כותל בצד החלון. מלמעלה שאם רצה להגביה כותל (מן) החצר יותר מן החלון צריך להגביהו ד' אמות על החלון. אי נמי למטה אם רוצה לא [illegible] (מן) הכותל [illegible] שצריך להנמיכו ד' אמות [illegible] ואם בא לבנות כותל [illegible] אמות [illegible] בפני החלון צריך להרחיק ממנו ד' אמות [illegible] כדי שלא יאפיל חלונותיו ומלמעלה להם [illegible] כדי שלא יציץ ויראה בחלון כדי שלא

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן דף נט.], ב) [לקמן נט.], ג) ב"מ קז. ע"ש, ד) לקמן דף ז., ה) לקמן יא., ו) לקמן דף כב. ז) עיין תוס' עירובין כח. ד"ה גושא, ח) לקמן ו., ט) כלאים פ"ה מ"ו, י) [עיין רש"י], כ) ערך מסיפס, ל) לקמן יא., מ) ד"ה [illegible] ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' וטעמא דרצו: (ב) שם ואימא מאי מחיצה פלוגתא: (ג) שם קביעא לי תשמישתא: (ד) רש"י ד"ה וטעמא וכו' למדעת שניהן הוא דחייבום חכמים: (ה) תוס' ד"ה וכיון וכו' כי איתרצאי לך וכו' לא איתרצאי לך יש ספרים דמקשה ומתרץ:

גליון הש"ס

גמ' ודקארי לה. עי' בחדושי הרמב"ן לקמן דף יז ע"ב ד"ה ניכסא רש"י: שם ודקארי לה. כתובות טו ע"א וש"נ.

תורה אור השלם

א) וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה מִן הַצֹּאן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: (במדבר לא, מג)

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] בכת"י בעל ברחו (וכ"ה לקמן ג ע"א): ב] בדק"ס מביא גירסא אותו, והגירסא אותה עדיף שכן מחיצה לשון נקבה: ג] הנקודות מיותרות כי אין זה פיסקא אלא נקט לקושיא כמ"ש התוס' (רש"ש) וכן תיבת 'ובנו' לכאורה מיותר: ד] צ"ל על שדה חבירו (כ"ה בב"מ קז ע"א ובטור וב"י ושו"ע סי' שעח ס"ה, דבש תמר) ופשוט דלעמוד בשדה חבירו אסור בלא"ה בלא רשות חבירו: ה] בכת"י בין מלמעלן בין מלמטן (וכ"ה לקמן כב ע"א): ו] בכת"י יציצה (וכ"ה לקמן ו ע"ב ועיין רש"ש): ז] צ"ל סליקת (יעב"ץ) ובכת"י הגירסא בהי עידנא קאתית (וכ"ה ברש"י) אולם ברש"י לקמן ו ע"ב ד"ה אבל בין גג לגג גורס כלפנינו עיי"ש: ח] צ"ל למחיצה (באה"ס): ט] עין פני שלמה: י] בדפו"י תיבות 'בית השער' הוא דיבור אחד עם דיבור הקודם, והמהרש"ל בדפו"ר הגיה כלפנינו, ובהגהות דק"ס אות ט כבר כ"ב דיבור ישן בית שער: כ] נראה שתיבות בין מלמעלה צ"ל דיבור חדש, ותיבת 'וכו'' מיותר: ל] צ"ל להוסיף שהרות חבירו (כ"ה בתוס' ב"ק ע"ב ד"ה חייב): מ] צ"ל מצי (באה"ס): נ] צ"ל לנגב (גליון).

יעבוד ע"ג הכותל ויעונן ויציץ מראה בחלון ומלמטן צריך לנמוך ד' אמות שלא יעמוד וזקוף על גבי הכותל ויראה בבית אלמא היזק ראיה שמיה היזק: הזיקא דבית שני טפי מחצר. דאיניש ג) צניע דשמיש בבית טפי מבחצר: גג הסמוך לחצר חבירו. [illegible]

חשק שלמה על רבינו גרשום א) [illegible] ב) [illegible] ג) [illegible]

שפה א (א) המזיק וגו'. לשון הרמב"ם ר"פ ז' מהלכות חובל, המזיק ממון חברו חייב שיודיע ויבקר, הרי זה חייב. כיצד, הרי שטמא לוכלין טהורים שלו הבל, וכן כל כיוצא בזה, שמין מה שהפסיד ומשלם נזק שלם כו', עכ"ל. ומדכתב בכללות, המזיק ממון חברו כו', ונם מדכתב וכן כל כיוצא בזה, מוכח דפסק כרב הונא דפרק הניזקין (דף נ"ג), דאי כשמואל דפרק הניזקין (דף נ"ב) דזיקא הוי תלתא יתי לא, דמקנסא לא גמרינן. וכ"כ ה"ה שם מש"כ הרמב"ם שם מש"כ (ה"ו) המנסך חייב לשלם כרב דאמר הכי בהניזקין, ומש"כ כאן וכן כל כיוצא בזה כו' מוכח יותר דפסק כרב, ודוק. אבל נדעי דגמרי להרמב"ן דאיתי שכתב דקי"ל הלכה כשמואל נדעי, ומקנסא לא גמרינן. ולפי דבריו איכא חייב אלא בנתעסק ומדמע ומנסך, ולא בנדרים אחרים. וכן דאיתי במשפטי שבועות לרב האי גאון דף י"ט ע"ב (הלכה שער ב' ד"ה וכן) שסובר דמקנסא לא גמרינן, וכן הוא דעת הרי"ף ס"פ המוכר פירות (נ"ב ע"ב) גבי מעשה נאחד שקדם וכסה ואחרינו ר' גמליאל ליתן ר' זהובים, וכן דעת הרא"ש שם (סי' י"ז). וגראה טעם לדברי הרמב"ם דפסק כרב, משום דנכ"מ נמחק ג' תשנה שם בגיטין דף י"ב ע"ב ותבואר בעזר"ה פ"ק דב"ק. ה שם בתשובה הרמ"ה בגיטין דף מ"ב ע"ב ובהגות בכללות בפ"ק דב"ק. ה שם בתשובה הרמ"ה). ומאי פריך, דילמא ס"ל כשמואל, אלא ודאי ק"ל כרב, ע"ש. ועוד נ"ל טעם לדברינו, משום דודאי נראה להו לחייבינו ר' גמליאל ליתן ר' זהובים, קנסא הוא, וכהאיכא מ"ד שהניח הרי"ף סוף פרק החובל, וכ"כ בס"ג פרק החובל דף ל"ד ע"ב (בב' תוס' ג) בשם ריש"ו שנראה שקנס היא (וע"ש), דלא מסתבר ליה כהרי"ף דהיינו הוא, דת"כ ילמדו לא תני בשום מקום שהמוטף נכנה אי מלוה מחבירו שחייב לשלם לו ר' זהובים. ועוד, אי דינא הוא, ר' זהובים מנא לן. אלא משמע דקנסא הוא. ומה שהקשה הרי"ף שם דת"כ היכי יליף רב החם מיניה שור ואילן, הא מקנסא לא ילפינן, לפע"ד ל"ק מידי, דרב לטעמיה דס"ל בפרק הניזקין (שם) מקנסא ילפינן, וא"כ האיכא מ"ד החם ס"ל דקנסא הוא, וס"ל דלעניז הלכה קי"ל כשמואל נדעי, דמקנסא לא ילפינן, כך נ"ל ליישב דעת האיכא מ"ד שהניח הרי"ף. ולכאורה תמיה על הרי"ף נוה. ולדעת הרמב"ם נראה לומר דבהא ס"ל להאיכא מ"ד דר"ג קנסא הוא דקנים ליה מטעם שכתבתי, וא"כ מוכח דקי"ל דמקנסא ילפינן, דהא בפרק מיטו הדם (דף פ"ו ע"ב) גרסינן בש"ס אהא דתניא ר"ג ליתן לו ר' זהובים, מגעיא להו שכך מצוה או שכך נרכה, למאי נפקא מיניה לנרכת המוזן כו', ומאי קמבעיא ליה, הא אפילו הוי שכך נרכה, מקנסא לא ילפינן. אלא ודאי ס"ל לסתמא דש"ס דמקנסא ילפינן. עיין מ"ש עוד בדעת הרמב"ם והמחבר לעיל סימן שפ"ב (סק"ח), גבי מי שקדם וכיסה, דס"ל דהך דר"ג קנסא הוא ומקנסא ילפינן וכמ"ש שם. וכן מוכח דעת הפוסקים שהשמיטו לקמן סימן שפ"ו ס"ק ג' דסברו דדינא דגרמי קנסא הוא ומקנסא ילפינן, וע"ש: (ב) **מהיכא שכנכסיו.** כלומר מהעידית כדין מזיק לקמן סימן מ"ט (ס"ה). ואע"ג דאיכא אלא מדרבנן, דרבנן כעין דאורייתא תקון לשלם ממיטב, כ"כ הרא"ש ריש ב"ק: (ג) **אין קונסים בני אחריו.** כתב הסמ"ע, פירוש אפילו עמד מניהן נדין, וכ"כ המחבר לעיל סימן ק"ח ס"ג. משא"כ נמסור שמת וכמ"ש נסימן שפ"ח ס"ב. עכ"ל. ואין דבריו נכונים בעיני, דהרמב"ם (הוכ' ח' ו') והמחבר לקמן סימן שפ"ח (ס"ג) שפסקו דמסור שמת גונים מיוסרין אפילו לא עמד בדין, היינו מטעם שכתבתי שם דכיניחא להו דדינא דגרמי דינא הוא ולא קנסא, וה"ה שם (בהנה) דס"ל דדוקא שעמד בדין, היינו משום דס"ל דדינא דגרמי קנסא דרבנן ולא קנסא נגו אחריו, ואינו חייב אא"כ עמד בדין, ומש"כ הוא הדין הכא כעמד בדין חייב. וכן מוכח להדיא במרדכי פרק המוכר (סימן נ') דשם מהר"ם שהן הי"א שהניח הכא לקמן סימן שפ"ח ס"ב, שכתב וז"ל, ואין לדקדק כיון דמשלומי מסור קנסא הוא, נימא דלדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו כדאמר בפרק מי שהפך (בבא קמא ק"ו ע"ב) גמסור, ה"מ מסור שמסר ולא הפקיד הנמסר להעמידו בדין עד שמת המסור, אבל אם קם המסור בדין ונתחייב הנקסים, ומו לא ירמי להו הנקסים, ושלוש מחיר ב"ח, עכ"ל. וכן הוא בתשובת מהר"ם ב"ב ד"פ סימן תקל"ט שכתבו ז"ל דבריה לא קנסו כדאמר בפרק מי שהפך, והתם בפרק מי שהפך במועד קטן (דף י"ג ע"ב) גמטמא ומדמע ומנסך מיירי. ומ"ש המחבר לעיל סימן ק"ח ס"ב, אבל אם קם המסור בדין ממון גמור הוא, ויכול לגבות ממנו אפילו אחר שמת, כן נ"ל. ועיין מ"ש שם בסימן ק"ח ס"ב:

שפה א מהיכא שכנכסיו בדין ב' המזיק. דבמזיק כתיב מיטב נקרקעות, אבל בתשלומין כל דבר מיקרי מיטב אפילו סוכין, משום דאם לא שהיו ישלם. ולקמן בסימן תי"ט יתבאר דהיינו דוקא כשבא לשלם לו נקרקעות, מכרם במקום זה יכול להוליכם למקום אחר למכרם שם, משא"כ בקרקעות. ע"ש: ב) **אין קונסין בני אחריו.** פירוש, אפילו עמד מניהן נדין, וכ"כ המחבר לעיל סימן ק"ח ס"ב, משא"כ בשמד שמת יכול"ם שם ס"ב: ב ג) **שאין אדם אוסר דבר בו'.** פירוש, אין מדקדקי לומר, מ"ה זה לא שמעו מפי שמתר שכוונתו לנגוף, אמרינן לעשויה לחביו קא מכוון ולא נתר בדעתו לגופו, וכן הוא מנוחר בי"ד סימן ד' (ס"ד), ע"ש:

באר הגי"א

ח (אע"ג דאיקשיין לה שכיון שוחפין בקבלנות נחלקה אין חייב אלא מי שחיתה מסורה לו אין לחבתו הוא קנה חיטין עליו לחשם מיטב לעולם שוב יחזיר חיטים וילין דס"ל שפה א א (שין טעות וכן כתב הרמב"ם ס"ו מהלכות חובל ומזיק. ב כתב ה"ה מסורה בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ב ע"ב). וקי"ל כר' יוחנן דאמר הכי בהלכות פ"ק דב"ק. ג שנה שם בגיטין דף נ"ב ע"ב ותבואר בעזר"ה פ"ק דב"ק. ד מיתמה לחכי נקטינן יכי שם בפ"ב דגיטין דף מ"ב ע"ב ויהיה בהלכות בפ"ק דב"ק. ה שם בתשובה הרמ"ה). ו (שין הרמב"ם שם ס"ו ובתב ה"ה בפ"ב דחלוקין

שפה א (א) **המזיק את חבירו וגו'.** המזיק שאינו ניכר (א) כגון שערב יין נסך ביינו [ב]מן התורה הוא פטור [ג]אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם א) (ב) [ג] מהיפה שבנכסיו כדין כל המזיקים [ד]לפיכך אם מת המזיק קודם שישלם ב) (ג) אין קונסין בנו [ה] אחריו לשלם [ו]וכן אם היה שוגג או אנוס פטור שלא קנסו אלא מזיד:

ב [ז] המנסך יין חבירו לעכו"ם לא נאסר ג) שאין אדם

שפה א (א) [ח] א המזיק את חבירו א) המזיק שאינו ניכר (א) כגון שערב יין נסך ביינו [ב]מן התורה הוא פטור [ג]אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם א) (ב) [ג] מהיפה שבנכסיו כדין כל המזיקים [ד]לפיכך אם מת המזיק קודם שישלם ב) (ג) אין קונסין בנו [ה] אחריו לשלם [ו]וכן אם היה שוגג או אנוס פטור שלא קנסו אלא מזיד:

ב [ז] המנסך יין חבירו לעכו"ם לא נאסר ג) שאין אדם

חידושי חתם סופר

שפה א (שרע"ג) ניכר. והמפרש אחריו על מנהגינו עיין מנס נמי סימן ק"כ ומשנה למלך פרק ט"ו מהלכות מעשה הקרנות:

חכמת שלמה

שפה א (שו"ע) המזיק את חברו היזק שאינו ניכר. ר"ל גרסינן בפ"ב דגיטין בסוגיית דמסמא ומדמע וכו' מנסך קלבד"מ ופרש"י דהוי"ל עובד ע"ז ומקקל הוה מיכת ומקקל אין לו כמוה דהוי"ל יהוד מקילה אבל נשון ומקקל משמע דאם לא יהודי מחם נמקילה ואינו מחוסר אומן ומשלומין חייב אלמא דמחוסר כוונה מיהו אינו מדמה לחבלה דחבלה מחוסר כוונה לגמרי מיהת נלא התרו בו אי שוגגין (כ"ש מזידין ול"ם אלא דעכו"ז חייב מיתות שוגגין ועוד דלפי מה שנקט רש"י לעיל דעכו"ז חייב מיתות שוגגין משום דלא מינו מדם דמחוסר כוונה ומשלומין ומיהא ליכא ונע"כ דהך מ"ד יסבור דחייבי מיתות שוגגין מהחשלומין מ"כ היו"ל ומיהא מקילה ולמה כתב ומקקל וי"ל